

Analiza doświadczeń i perspektyw współpracy transgranicznej samorządów lokalnych pogranicza polsko-słowackiego

Proces budowania wspólnej strategii cechowało partnerskie podejście. W prace nad strategią zaangażowane zostały polskie i słowackie gminy, miasta i powiaty – samorzady członkowskie Euroregionu „Tatry”. Uczestniczyły one w dwóch spotkaniach konsultacyjnych na temat polsko-słowackiej współpracy transgranicznej w latach 2014-2020 zorganizowanych w Nowym Targu w dniu 15.01.2014 r. oraz w Czerwonym Klasztorze w dniu 22.05.2014 r.

W kwietniu 2014 r. przeprowadzona została ankieta internetowa dla członków Euroregionu „Tatry”, która miała na celu zapoznanie się z dotychczasowymi doświadczeniami samorządów członkowskich obu stowarzyszeń tworzących EUWT TATRY, poznanie ich opinii na temat współpracy transgranicznej oraz oczekiwań związanych z nowym polsko-słowackim programem współpracy transgranicznej.

W czerwcu 2014 r. po opublikowaniu projektu Programu Współpracy Transgranicznej PL-SK 2014-2020 przeprowadzony został nabór propozycji wspólnych polsko-słowackich projektów planowanych do realizacji przez samorzady w latach 2014-2020.

Działania te służyły analizie doświadczeń i perspektyw współpracy transgranicznej samorządów lokalnych pogranicza polsko-słowackiego w kontekście budowania założeń do strategii działania EUWT TATRY.

Wnioski i rekomendacje wynikające z analizy odpowiedzi na pytania ankietowe oraz zgłoszonych propozycji wspólnych projektów zostały uwzględnione podczas formułowania strategicznych obszarów współpracy EUWT TATRY na lata 2014-2020.

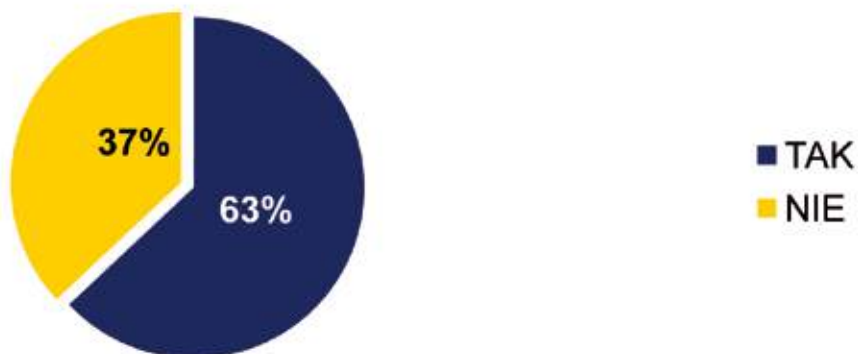
W internetowej ankiecie wzięło udział 68 samorządów spośród 131 członków Euroregionu „Tatry” (51,91%), z tego:

- 22 z 30 członków Związku Euroregion „Tatry” (73,33%):
 - 2 powiaty
 - 7 miast
 - 13 gmin
- 46 ze 101 członków Zdrżenia Region „Tatry” (45,54%):
 - 10 miast
 - 36 gmin

Transgraniczne partnerstwa

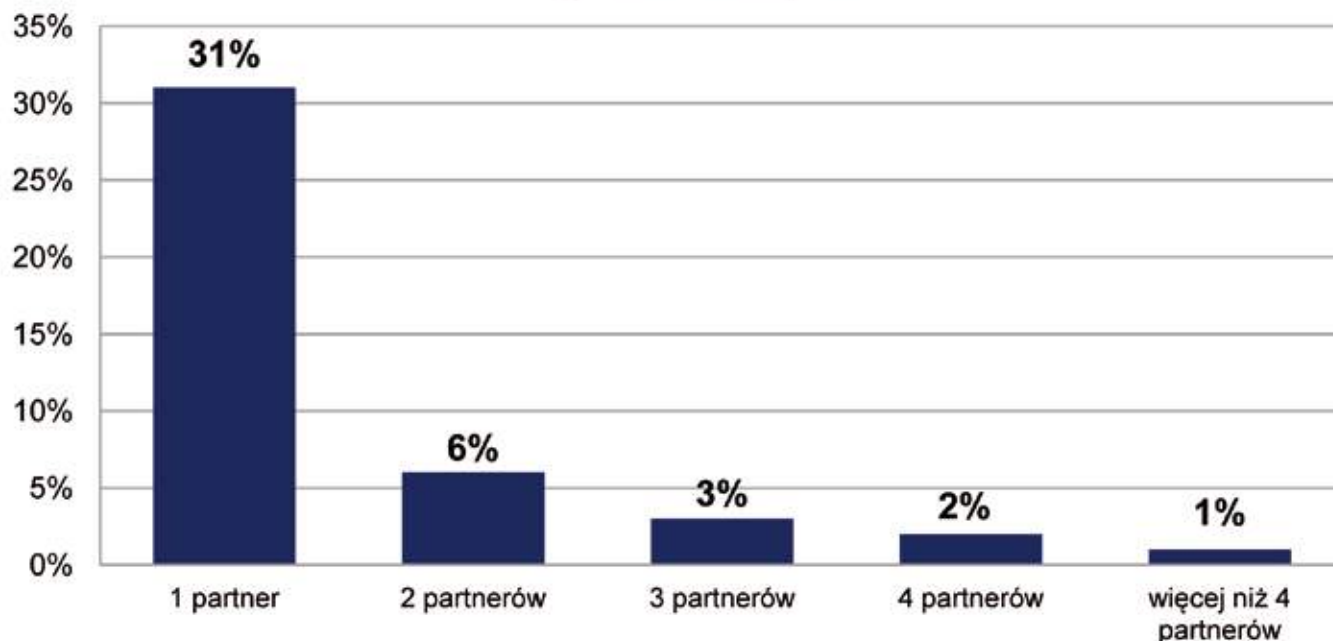
Aż 63% samorządów biorących udział w ankiecie zadeklarowało, że posiada formalną umowę o współpracy z gminą, miastem lub powiatem z drugiej strony granicy. Można jednak zauważyć różnicę pomiędzy polskimi samorządami, z których aż 81% posiada formalną współpracę ze słowackim partnerem, a słowackimi samorządami, z których taką współpracę z polskim partnerem wskazuje tylko 54%.

Czy gmina/miasto/powiat posiada formalną umowę o współpracy z samorządem ze Słowacji/Polski?

Większość samorządów współpracuje z jednym wybranym partnerem zagranicznym. Taką współpracę zadeklarowało 72% ankietowanych (w tym 88% słowackich samorządów i 47% polskich). Tylko 14% samorządów współpracuje z 2 partnerami (18% polskich i 12% słowackich samorządów). Żaden ze słowackich samorządów nie zadeklarował współpracy z więcej niż jednym polskim partnerem. Natomiast po stronie polskiej 18% ankietowanych współpracuje z 3 partnerami, 12% z 4 i 6% z więcej niż 4 słowackimi partnerami.

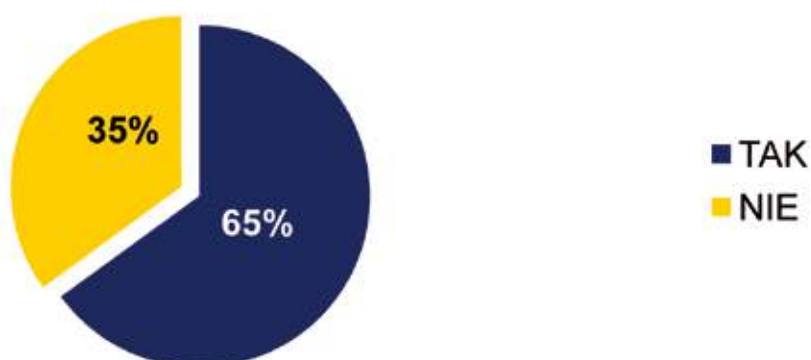
Z iloma samorządami ze Słowacji/z Polski współpracuje gmina/miasto/powiat?

Realizacja projektów w ramach Programu Współpracy Transgranicznej PL-SK 2007-2013

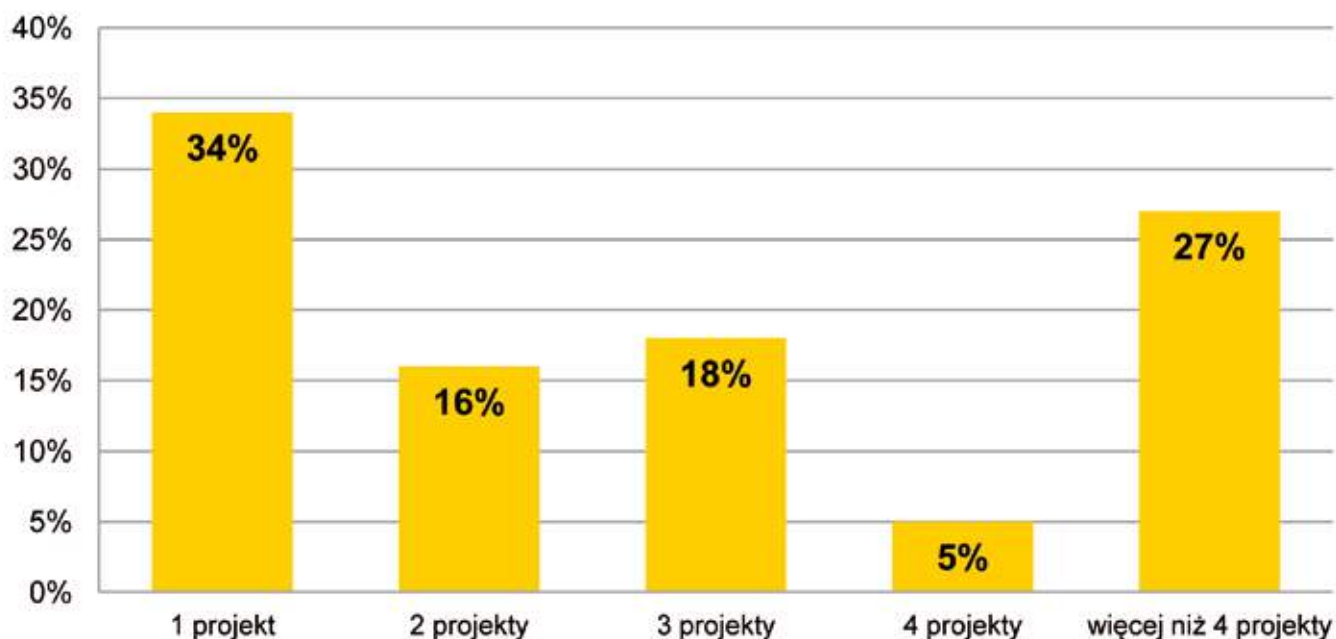
65% uczestników ankiety realizowało projekt lub mikroprojekt w ramach Programu Współpracy Transgranicznej PL-SK 2007-2013. W przypadku polskich samorządów współczynnik ten jest bardzo wysoki i wynosi aż 95% ankietowanych. Natomiast po stronie słowackiej projekty realizowało 50% samorządów biorących udział w ankiecie.

Czy gmina/miasto/powiat realizowała projekt lub mikroprojekt w ramach Programu Współpracy Transgranicznej PL-SK 2007-2013?

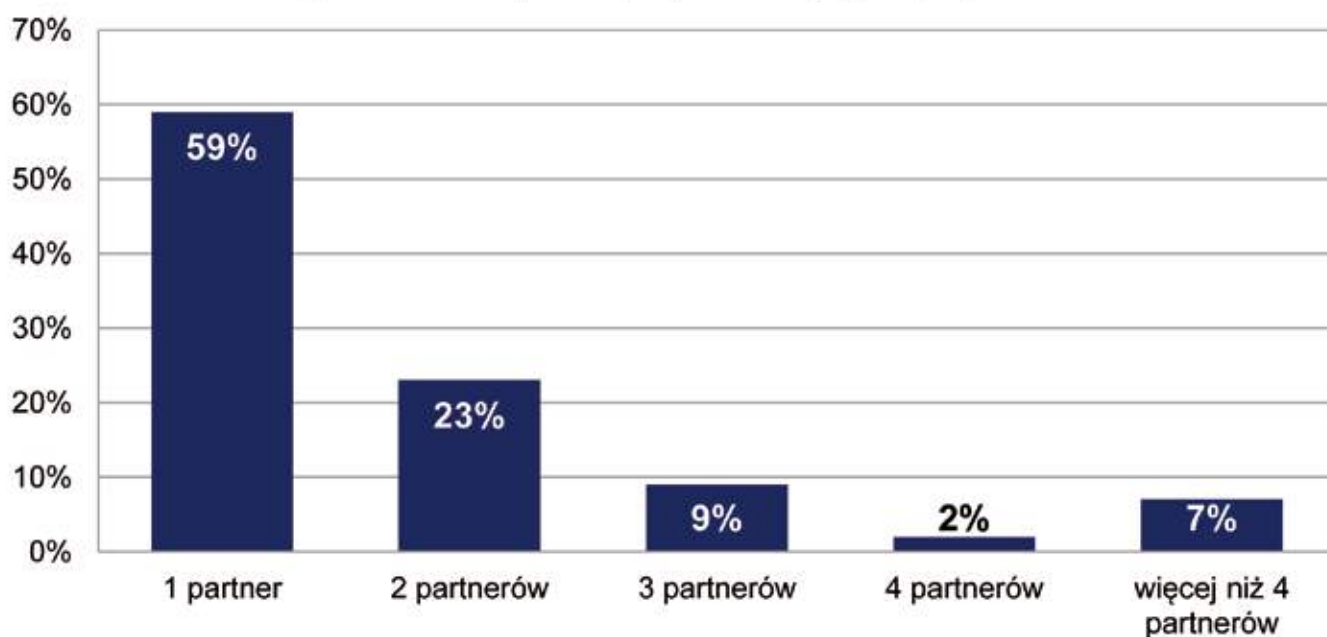
Interesująco przedstawia się liczba projektów zrealizowanych przez poszczególne samorzady. 34% ankietowanych wskazuje, że w ramach Programu Współpracy Transgranicznej PL-SK 2007-2013 zrealizowało 1 projekt. 16% zrealizowało 2 projekty, 18% - 3 projekty, 5% - 4 projekty i aż 27% - więcej niż 4 projekty. Jeśli przeanalizujemy te wyniki w rozbiciu na stronę polską i słowacką, to zauważymy, że polskie samorzady realizują jednostkowo więcej projektów niż samorzady słowackie. Po stronie polskiej 1 projekt zrealizowało 20% ankietowanych, 2 projekty – 15%, 3 projekty – 25%, 4 projekty – 10%, a więcej niż 4 – 30%. Natomiast spośród słowackich samorządów zdecydowanie dominują samorzady, które zrealizowały tylko 1 projekt – 48%, 2 projekty – 17%, 3 projekty – 9%, 4 projekty – 0%, więcej niż 4 projekty – 26%.

Liczba zrealizowanych projektów w ramach Programu Współpracy Transgranicznej PL-SK 2007-2013

Projekty realizowane były najczęściej we współpracy bilateralnej. Projektów angażujących więcej niż 1 partnera było zdecydowanie mniej. Na pytanie z iloma partnerami zagranicznymi współpracowały samorzady przy realizacji tych projektów, 59% wskazywało tylko 1 partnera, 23% - 2 partnerów, 9% - 3 partnerów, 2% - 4 partnerów i 7% - więcej niż 4 projektów. Po polskiej stronie bilateralne projekty z udziałem 1 partnera słowackiego realizowało 55% ankietowanych, projekty z 2 partnerami – 20%, z 3 partnerami – 10%, z 4 partnerami – 5%, z więcej niż 4 partnerami – 10%. Natomiast po stronie słowackiej dominują projekty z 1 partnerem – 70%, projekty z 2 polskimi partnerami realizowało 26% ankietowanych, natomiast z 3 partnerami – 4% samorządów. Wśród słowackich samorządów brakuje projektów realizowanych z więcej niż 3 partnerami.

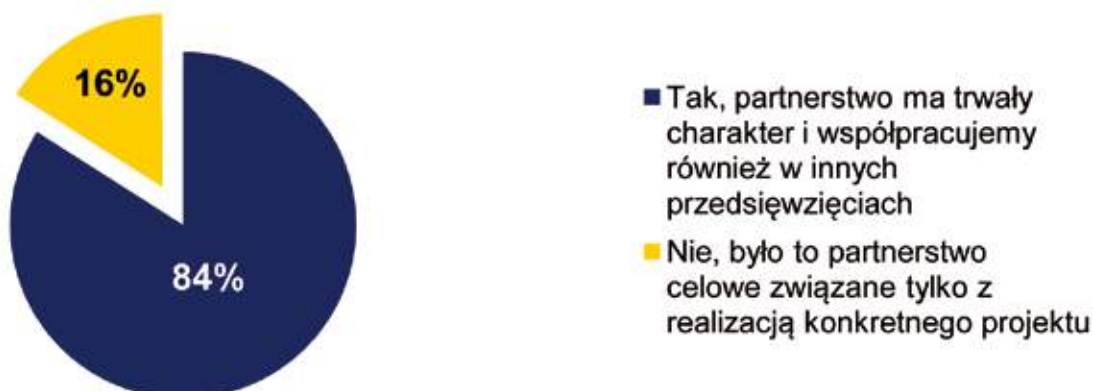
Z iloma słowackimi /polskimi partnerami współpracowała gmina/miasto/powiat przy realizacji tych projektów?

Trwałość nawiązanych transgranicznych partnerstw

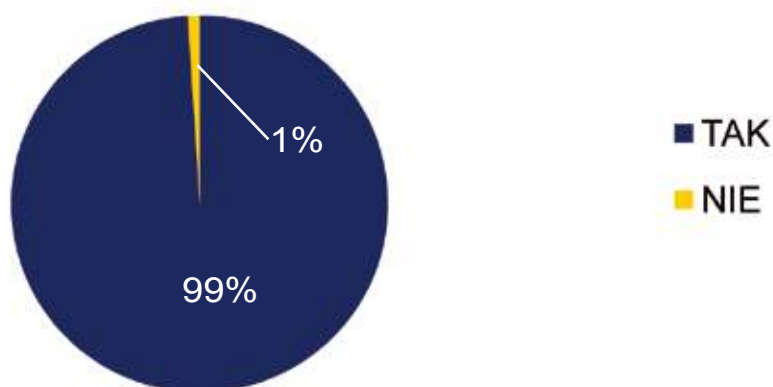
Zdecydowana większość samorządów kontynuuje współpracę rozpoczętą podczas realizacji projektu. Aż 84% ankietowanych odpowiedziało, że po zakończeniu projektu partnerstwo ma trwały charakter i współpraca jest kontynuowana przy realizacji innych przedsięwzięć. Tylko dla 16% samorządów partnerstwo nawiązane podczas projektu było związane tylko z realizacją konkretnego projektu. Wśród polskich samorządów aż 95% utrzymuje trwały charakter partnerstwa, natomiast spośród słowackich samorządów 70% ankietowanych.

Czy po zakończeniu projektu współpraca ze słowackim /polskim partnerem jest kontynuowana?

Blisko 99% ankietowanych zamierza kontynuować lub rozpocząć współpracę transgraniczną i realizować kolejne wspólne projekty ze swoim transgranicznym partnerem. Tylko 1 słowacki samorząd zadeklarował, iż nie jest już zainteresowany realizacją projektów w nowym Programie Współpracy Transgranicznej PL-SK 2014-2020.

Czy gmina/miasto/powiat jest zainteresowana rozpoczęciem lub kontynuowaniem współpracy ze słowackimi / polskimi partnerami i realizacją kolejnych wspólnych projektów w nowym Programie Współpracy Transgranicznej PL-SK 2014-2020?

Korzyści z realizacji transgranicznych projektów

Odpowiedzi na pytanie o to, jakie dla samorządów są największe korzyści z realizacji transgranicznych projektów/mikroprojektów przedstawiają się bardzo podobnie po polskiej i słowackiej stronie. Możliwość nawiązania trwałej współpracy z partnerem z drugiej strony granicy oraz rozwój transgranicznej infrastruktury, budowanie dobrosąsiedzkich relacji i pozyskanie środków finansowych z Unii Europejskiej stanowią zdaniem samorządów największe korzyści z realizacji transgranicznych projektów. Poniżej zestawienie odpowiedzi z uwzględnieniem odpowiedzi polskich i słowackich samorządów.

Korzyści z realizacji transgranicznych projektów/mikroprojektów	ŁĄCZNIE	PL	SK
Możliwość nawiązania trwałej współpracy z partnerem słowackim/polskim i jej kontynuowania w kolejnych projektach	23%	20%	24%
Pozyskanie środków finansowych na realizację ważnych przedsięwzięć	19%	16%	20%
Możliwość inwestowania w rozwój transgranicznej infrastruktury	15%	17%	14%
Wzajemne poznawanie się i budowanie dobrosąsiedzkich relacji	13%	17%	11%
Promocja gminy/miasta/powiatu	13%	10%	15%
Możliwość zaangażowania w projekty instytucji i organizacji działających na terenie gminy/miasta/powiatu [placówek oświatowych, instytucji kultury, organizacji pozarządowych itp.]	10%	10%	9%
Zdobycie doświadczeń w zakresie realizacji i rozliczania transgranicznych projektów	7%	10%	6%

Przeszkody utrudniające skuteczną realizację transgranicznych projektów

Również przeszkody utrudniające skuteczną realizację transgranicznych projektów zostały wskazane w podobny sposób przez polskie i słowackie samorządy. Zdecydowana większość ankietowanych wskazała skomplikowane procedury realizacji i rozliczania projektów oraz kwestie finansowe jako największe bariery.

Przeszkody utrudniające realizację transgranicznych projektów	ŁĄCZNIE	PL	SK
Skomplikowane procedury realizacji i rozliczania transgranicznych projektów	29%	25%	31%
Brak systemu zaliczkowania w Programie Współpracy Transgranicznej PL-SK 2007-2013	26%	30%	23%
Ograniczone możliwości finansowania projektów ze środków własnych	19%	23%	17%
Bariery związane z różnicą systemów prawnych w Polsce i na Słowacji	11%	17%	9%
Zbyt małe wsparcie ze strony instytucji programowych na etapie przygotowania i/lub realizacji i/lub rozliczania projektu	9%	4%	11%
Odległość pomiędzy instytucjami partnerskimi projektu	4%	0%	6%
Bariery językowe	1%	0%	1%
Inne	1%	2%	1%

Oczekiwania wobec nowego Programu Współpracy Transgranicznej PL-SK 2014-2020

Bardzo zbliżone były wskazania polskich i słowackich samorządów dotyczące dziedzin, które są dla nich najistotniejsze we współpracy z partnerami z drugiej strony granicy. Wyraźnie dominuje tutaj największe bogactwo i atut pogranicza, jakim jest dziedzictwo kulturowe i historyczne (20%), dalej – związana z nim turystyka (16%) oraz budowa i modernizacja lokalnej infrastruktury (16%).

Najważniejsze dziedziny we współpracy transgranicznej	ŁĄCZNIE	PL	SK
Dziedzictwo kulturowe i historyczne	20%	21%	19%
Budowa lub modernizacja lokalnej infrastruktury	16%	13%	18%
Turystyka	16%	14%	17%
Ochrona środowiska	11%	14%	9%
Tworzenie wspólnych produktów turystycznych (w tym także drobnej infrastruktury turystycznej)	10%	12%	9%
Sport	9%	10%	8%
Wymiana i spotkania młodzieży szkolnej	5%	4%	6%
Spotkania integracyjne dla mieszkańców	5%	5%	5%
Działania w zakresie zintegrowanego systemu ratunkowego (straż, policja, pogotowie inne)	5%	4%	5%
Współpraca instytucjonalna (np. urzędy, instytucje kultury, itp.)	4%	3%	5%
Edukacja	1%	1%	0%

W kontekście powyższego wyboru najważniejszych obszarów współpracy nie dziwi fakt, że aż 67% samorządów wskazało, że największy potencjał do realizacji wspólnych transgranicznych projektów w nowym Programie Współpracy Transgranicznej PL-SK 2014-2020 stanowi oś priorytetowa: Ochrona i rozwój dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego na terenie pogranicza. Pozostałe dwie osie priorytetowe spotkały się z różnym zainteresowaniem polskich i słowackich samorządów. Projektami z zakresu zrównoważonego transportu transgranicznego bardziej zainteresowane są słowackie samorzady. Natomiast samorzady polskie częściej wybierały nową oś priorytetową związaną z działaniami z dziedziny edukacji.

Osie priorytetowe Programu Współpracy Transgranicznej PL-SK 2014-2020	ŁĄCZNIE	PL	SK
Ochrona i rozwój dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego na terenie pogranicza	67%	63%	69%
Zrównoważony transport transgraniczny	20%	13%	23%
Rozwój transgranicznej edukacji i uczenia się przez całe życie	14%	25%	8%

Jakiego rodzaju wsparcia najbardziej oczekiwałyby gmina/miasto/powiat w nowym Programie Współpracy Transgranicznej PL-SK 2014-2020 ze strony Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej TATRY oraz Euroregionu „Tatry”?

W kontekście dotychczasowych doświadczeń samorządów pogranicza w zakresie współpracy transgranicznej, a zwłaszcza realizacji wspólnych transgranicznych projektów istotne znaczenie dla ukierunkowania strategii działania EUWT TATRY miało stwierdzenie, w jaki sposób samorzady chciałyby wykorzystać potencjał tego nowego instrumentu prawnego w perspektywie 2014-2020. Wskazania polskich i słowackich samorządów są bardzo zbieżne – 72% odpowiedzi dotyczyło zadań związanych ze wsparciem przy realizacji projektów, od etapu przygotowawczego, przez realizację i rozliczanie. 24% ankieterów wskazało na potrzebę koordynowania strategicznych projektów. Największe różnice w odpowiedziach dotyczyły dwóch innych aspektów – przeprowadzania przez EUWT TATRY i Euroregion „Tatry” szkoleń dotyczących procedur i zasad realizacji projektów oczekuje 28% polskich samorządów i 12% słowackich. Natomiast na pomoc w nawiązywaniu transgranicznych partnerstw liczy tylko 7% polskich samorządów i aż 13% słowackich, co jest uzasadnione faktem, iż po stronie słowackiej zdecydowanie więcej samorządów (zwłaszcza tych mniejszych) nie posiada trwałego partnerstwa z polskim podmiotem.

Rodzaj wsparcia oczekiwany ze strony EUWT TATRY i Euroregionu „Tatry”	ŁĄCZNIE	PL	SK
Wsparcie na etapie przygotowania wniosku aplikacyjnego	29%	22%	32%
Koordinacja strategicznych projektów przy ich realizacji i rozliczaniu	24%	22%	25%
Merytoryczne wsparcie realizacji i rozliczania projektów	19%	22%	18%
Szkolenia dotyczące procedur i zasad realizacji projektów	17%	28%	12%
Pomoc w nawiązywaniu transgranicznych partnerstw	11%	7%	13%

Propozycje wspólnych polsko-słowackich projektów

W przeprowadzonym naborze propozycji wspólnych polsko-słowackich projektów wpisujących się w Program Współpracy Transgranicznej PL-SK 2014-2020 samorzady pogranicza zgłosiły 63 projekty o łącznej wartości 155 mln EUR. Tematyka zgłoszonych projektów jest bardzo zbieżna z priorytetami określonymi w nowym Programie Współpracy Transgranicznej – 73,02% zgłoszonych projektów dotyczy działań związanych z ochroną i rozwojem dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego obszaru pogranicza, 19,04% to projekty z zakresu infrastruktury drogowej i komunikacji publicznej, 7,94% dotyczy nowego priorytetu, którym są działania dotyczące transgranicznej edukacji. Poniżej przedstawiono bardziej szczegółową analizę.

Tematyka projektu	liczba zgłoszonych projektów	% udział	wartość zgłoszonych projektów w EUR
Dziedzictwo kulturowe – ochrona i promocja	20	31,75%	28 mln
Ścieżki rowerowe i szlaki turystyczne	15	23,81%	21 mln
Infrastruktura drogowa	9	14,29%	66 mln
Ochrona środowiska i działania służb ratowniczych	7	11,11%	20 mln
Edukacja	5	7,94%	3 mln
Infrastruktura turystyczna i sportowa	4	6,35%	12 mln
Transgraniczna komunikacja publiczna	3	4,75%	5 mln
Razem	63	100%	155 mln

Szczególnie dużą grupę planowanych projektów tworzą przedsięwzięcia z zakresu rozwijania transgranicznej infrastruktury turystycznej, w tym zwłaszcza działania stanowiące kontynuację Historyczno-kulturowo-przyrodniczego szlaku wokół Tatr i nawiązujące bezpośrednio do tego markowego produktu Euroregionu „Tatry”. Cieszy fakt, że wśród propozycji projektowych znalazły się projekty dotyczące transgranicznej komunikacji publicznej, której brak na obszarze wokół Tatr jest szczególnie odczuwany i stanowi jedną z głównych barier rozwoju tego obszaru.

Stopień przygotowania do realizacji zgłoszonych projektów jest bardzo różny. Część z nich jest na etapie koncepcji i przygotowywania dokumentacji i wymaga jeszcze dopracowania. Część posiada pełną dokumentację i jest gotowa do realizacji. Wszystkie zgłoszone propozycje stanowią bazę projektów, która będzie stopniowo aktualizowana i przygotowywana do realizacji w ramach strategii działania EUWT TATRY na lata 2014-2020.

Wnioski i rekomendacje

- dobrze rozwinięta partnerska współpraca samorządów pogranicza polsko-słowackiego, będących członkami Euroregionu „Tatry” stanowi wielki potencjał dla dalszego rozwoju tej współpracy, a także przygotowania i realizacji transgranicznych projektów,
- aktywny udział samorządów w dotychczasowych programach współpracy transgranicznej oraz liczba zrealizowanych projektów dofinansowanych ze środków Unii Europejskiej świadczą o wysokim stopniu zaawansowania współpracy polsko-słowackiej oraz przekładają się na wymierne efekty i zmiany na pograniczu,
- transgraniczna współpraca nie ogranicza się tylko do projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej, ale jest też kontynuowana w ramach innych wspólnych przedsięwzięć,
- bezpośredni wpływ na jakość partnerstwa i ilość realizowanych projektów mają dysproporcje w wielkości, doświadczeniu i potencjale organizacyjnym, kadrowym i finansowym polskich i słowackich samorządów,
- istnieje potrzeba poszerzenia zakresu partnerstw z udziałem słowackich samorządów, zwłaszcza tych spośród nich, które dotychczas nie uczestniczyły w żadnym transgranicznym projekcie,
- samorzady deklarują bardzo duże zainteresowanie realizacją projektów w ramach Programu Współpracy Transgranicznej PL-SK 2014-2020,
- zgłoszone propozycje projektów w zdecydowanej większości są zbieżne z priorytetami określonymi w projekcie Programu Współpracy Transgranicznej PL-SK 2014-2020,
- samorzady wskazują na istotną rolę, jaką Euroregion „Tatry” oraz EUWT TATRY mogą odegrać jako narzędzie wzmacniające współpracę i ułatwiającego jeszcze bardziej efektywną realizację projektów.